

## Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: Lausunto HE 146/2021 Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022, Pääluokka 33/STM:n hallinnonala

Lausunnon antaja: Ikäinstituutti

Ikäinstituutti kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta vuodelle 2022, pääluokasta 33/STM:n hallinnonala. Keskitymme pyynnön mukaisesti kohtiin vanhuspalvelut, koronan aiheuttama hoitovelka ja hoitotakuu ml. mielenterveyspalvelut sekä sote alan henkilöstön saatavuus. Tarkastelemme näitä kysymyksiä iäkkäiden näkökulmasta.

Vanhuspalveluihin on varattu rahoitusta erityisesti henkilöstömitoituksen tuomiin kuluihin ympärivuorokautisissa palveluissa. Tämä on välttämätöntä, jotta mitoitus käytännössä saadaan nousemaan lain vaatimalle tasolle. Pulmalliseksi toimeenpanon tekee yhä vaikeammaksi käyvä työvoimapula sote-sektorilla ja tämä ongelma koettelee erityisesti vanhuspalveluja. Samaan aikaan palveluita tarvitsevien määrä kasvaa, vaikka iäkkäät ovatkin valtaosin hyväkuntoisia. Tarvitaan siis rinnakkain lisää koulutettua työvoimaa alalle, alan houkuttelevuuden lisäämistä ja iäkkäiden toimintakyvyn ja hyvinvoinnin tukemista erityisesti silloin, kun elämässä on jo haasteita erityisesti liikkumiskyvyssä. OKM:n hallinnonalalla on varattu rahoitusta lähihoitajien koulutuspaikkojen lisäämiseen. Sen sijaan valtakunnallisesti tulokselliseen iäkkäiden toimintakyvyn tukemiseen on talousarviossa tekstiosissa kiinnitetty huomiota, mutta on vaikea löytää siihen varattua määrärahaa. Toivomme, että tämä teema on vahvasti esillä, kun valtakunnallista Ikäohjelmaa toimeenpannaan vuosina 2022-2023. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tähtäävän STEA-rahoituksen osalta on myös tärkeä huolehtia siitä, että avustukset järjestöille kohdentuvat kuhunkin ikäryhmään tasapuolisesti niiden väestöosuutta vastaavalla tavalla.

Koronan aiheuttaman hoitovelan purkuun ja hoitotakuun toteuttamiseen on varattu rahoitusta elpymis- palautumissuunnitelman osana (pilari4). On hyvä, että samalla kun edistetään palveluiden saatavuutta hoitotakuun määrittelemässä ajassa, viedään eteenpäin myös palveluiden tarvetta ennalta ehkäiseviä toimia sekä kuntoutusta. Hoitovelkaa on kertynyt paljon koronan aikana ja on syntynyt tulppia, jotka hidastavat perimmäisten terveysongelmien hoitoa. Esimerkiksi leikkaushoitoon pääsyä voi hidastaa hammashoidon pitkät jonot. Iäkkäillä on ollut jo ennen koronaa suuria vaikeuksia saada kuntoutusta ml. mielenterveys, ja tämä

ongelma on entisestään pahentunut. Samoin iäkkäät ovat jääneet koronan aikana lähes kokonaan vaille mahdollisuuksia ylläpitää toimintakykyään ja tavata muita. Näistä syistä olisi erittäin tärkeää, että iäkkäiden tarpeet tunnistettaisiin kunnissa ja että tieto leviäisi olemassa olevista kustannusvaikuttavista toimintatavoista, jolla tilannetta voidaan korjata. Jos ja kun valtionhallinto tulee koordinoimaan näitä toimia, on välttämätöntä huolehtia siitä, että sote- ja liikunta-alalla toimivien järjestöjen osaamista ja järjestöjen ja kuntien toimivia yhteistyön malleja hyödynnetään toimeenpanossa.

Talousarviossa on nyt mukana erillinen osa, jossa kootusti esitetään lasten tarpeet ja niihin vastaaminen. Tämä on erinomainen uudistus. Ikäinstituutti haluaa kiinnittää huomiota siihen, että iäkkäiden väestöosuus on nyt ennätyksellisen suuri ja kehitys jatkuu samankaltaisena tulevat vuosikymmenet. Sen vuoksi on välttämätöntä tehdä vastaava koonti eläkeikäisistä tai vähintäänkin ikäryhmistä, joissa itsenäisen elämän mahdollisuudet kapenevat ilman panostusta toimintakyvyn parantamiseen ja samalla riippuvaisuus palveluista kasvaa. Se, että tämän ikäryhmän yhdenvertainen kohtelu muiden kanssa voi toteutua talousarviota laadittaessa, vaatii systemaattista tarkastelua.

Kansantalouden tilinpidossa sivuutetaan iäkkäiden panokset yhteisen hyvän kasvattamisessa ja heitä tarkastellaan huollon tarpeessa olevina. Siksi on riski, että heidän mahdollisuuksiaan itsenäiseen elämään kavennetaan huomaamatta. Esimerkiksi tässä talousarviossa mielenterveyspalveluiden vahvistaminen kohdentuu muihin paitsi eläkeikäisiin, vaikka tarpeet ovat erittäin suuret kaikissa ikäryhmissä. Korona on koetellut erityisen kovasti monien iäkkäiden mielen voimavaroja. Heitä ovat muun muassa omaishoitajat, muistisairauden alkuvaiheessa olevat ja muut pitkäaikaissairaat sekä puoliset, joiden läheinen on ympärivuorokautisen hoivan piirissä tai on kuollut siellä tai sairaalassa koronan aikana. Talousarviossa näiden iäkkäiden tarvitsemat tukipalvelut on sivuutettu esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrärahojen kohdalla, jossa tälle teemalle ei ole varattu lainkaan rahoitusta. Toivomme, että mielenterveysstrategian toimeenpanossa myös iäkkäiden tarpeet ovat esillä samoin kuin kehitettäessä digitaalisia palveluita tälle alueelle.

Helsingissä 12.10.2021

Päivi Topo, johtaja, Ikäinstituutti